

SİYASET, EKONOMİ ve YÖNETİM ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

RESEARCH JOURNAL OF
POLITICS, ECONOMICS AND MANAGEMENT

April 2018, Vol:6, Issue:2

Nisan 2018, Cilt:6, Sayı:2

P-ISSN: 2147-6071

E-ISSN: 2147-7035

Journal homepage: www.siyasetekonomiyonetim.org

Filistin Sorununun Tarihsel Nedenleri Historical Causes of the Palestine Issue

Hasan GÜL

T.C. Cumhurbaşkanlığı, Uzman, hasan.gul@windowslive.com

DOI: <https://doi.org/10.25272/j.2147-7035.2018.6.2.02>

MAKALE BİLGİSİ

ÖZET

Makale Geçmişi:

Geliş 19 Ocak 2018
Düzeltilme Geliş 21 Şubat 2018
Kabul 24 Mart 2018

Anahtar Kelimeler:

Filistin, İsrail, Çatışma, Uyuşmazlık

© 2018 PESA Tüm hakları saklıdır

Bu makalenin amacı, Filistin sorununun tarihsel nedenlerinin incelenmesidir. Dolayısıyla, Filistin meselesinde yaşanan uyuşmazlığın ve çatışmanın anlaşılması için sorunun temelinde inilmesi amaçlanmıştır. Bu makalede nitel araştırma yöntemleri kullanılarak, literatür taraması yapılmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak, Filistin bölgesindeki sosyolojik ve kültürel yapının anlaşılması için Filistin tarihi incelenmiştir. Ardından, sorunun nedenleri daha ayrıntılı olarak ele alınmış ve bir sonuca varılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda, Filistin sorununun tarihsel temelinde dini, ideolojik ve siyasi müdahalelerin yer aldığı gözlemlenmiştir.

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Article History:

Received 19 January 2018
Received in revised form 21 February 2018
Accepted 24 March 2018

Keywords:

Palestine, Israel, Conflict, Conflict

© 2018 PESA All rights reserved

The purpose of this article is to examine the historical causes of the Palestine issue. Therefore, it is aimed to find the basis of the problem for the understanding of the dispute and the conflict in the Palestine issue. In this article, literature review was conducted using qualitative research methods. In this direction, firstly, Palestinian history was examined for the understanding of the sociological and cultural structure in the Palestinian territory. Then, the causes of the problem were discussed in more detail and a conclusion was reached. As a result of the research, it was observed that religious, ideological and political interventions took place on the historical basis of the Palestine issue.

GİRİŞ

Filistin sorunu bölgesel bir mesele olmaktan çıkarak sadece Ortadoğu'yu değil, uluslararası kamuoyu ve dünya siyasetinin de çözülmeyi bekleyen bir sorununa dönüşmüştür. Bu nedenle, devam eden uyuşmazlık ve anlaşmazlığa neden olan Filistin sorunu üzerine bir çalışma yapılması fayda sağlayacaktır. Filistin sorununun tarihsel nedenleri incelendiğinde, Arap ve Yahudi tarafların öncelik, çıkar ve menfaatlerinin çakışması neticesinde meydana geldiği söylenebilir.

Bununla birlikte, dini inanç, ideolojik doktrinler, bölgenin üçüncü devletler tarafından yönetimi ve himayesi, Uluslararası müdahale ve alınan kararlar ile İsrail Devlet'inin kuruluşu, Filistin sorununun başlıca tarihsel nedenleri arasında yer almasıyla sonuçlanmıştır.

Tüm bunların ışığında, bu çalışmanın amacı, Filistin sorununa neden olan üçüncü tarafların siyasi müdahalelerinin, dini referanslara sahip 'Siyonist' düşünce ve ideolojinin incelenmesidir. Bu doğrultuda, literatür taramasıyla birlikte ulusal ve uluslararası veri tabanları taranmış ve 'Filistin sorunu' hakkında kaynaklar incelenmiştir. Ardından, Filistin sorununa yol açan temel unsurlar bir araya getirilerek tartışılmıştır.

1. Filistin Tarihi

Bu çalışma kapsamında, Filistin'de yaşanan anlaşmazlıklar ele alınırken, Filistin bölgesinin tarihsel süreci ve dönüşümü önem kazanmaktadır. Hangi uygarlıklara ev sahipliği yaptığı, hangi uygarlıklardan etkilendiği ve hangi halkların bu bölgede yaşamış olduğu gibi sorulara cevap bulmak, meselenin kökenlerini anlamak için faydalı olabilir. Dolayısıyla, bu başlık altında, Filistin'in tarihi kısaca incelenecektir.

Filistin ve Filistin bölgesi, tarihin en eski yerleşim yerlerinden biri olduğu ve değişik medeniyetlere ev sahipliği yaptığı söylenebilir. Filistin'in bilinen tarihi Milattan Önce 3000-2000 yıllarına kadar uzanmaktadır (Tutu, 2015). Filistin'e ilk yerleşen halk, Arabistan yarımadasında bu bölgeye göç eden Sami ırkıdır (Gökçınar, 2009). Arabistan'da yaşanan ani iklim değişiklikleri nedeniyle, o bölgede yaşayan halk göç etmek zorunda kalmıştır. Filistin'e ilk göç dalgası ise Milattan Önce 5000-3000 yılları arasında Kenaniler tarafından gerçekleştirilmiştir (Gökçınar, 2009). "Yahudilerin Milattan Önce 12.Yüzyılda bu bölgeye göç ettiklerinde, buralarda Kenanlılar, Gibonlular ve Filistinliler yaşamaktaydı" (Gökçınar, 2009:33). Ayrıca, Yıldırım'a göre

"...bazı arkeolojik bulgular, bugünkü Kudüs şehrinin de, Kenanilerin bir kolu olan Yebusî'ler (Jebusites) tarafından M.Ö. 5 bin yılları civarında inşa edildiğini göstermektedir. Birçok tarihi kaynakta Kudüs şehrinin adı Yebus diye geçmektedir..." (Yıldırım alıntılayan, Shamsutdinova, 2012: 11).

Dolayısıyla, Yahudilerin Filistin'e göç etmeden önce bu topraklarda yaşayan topluluklardan biri olduğu ve ilk yerleşimcilerin Yahudiler olmadığı görülmektedir. Ancak, Yahudi yerleşiminden sonra kurulan Yahudi krallığı ile Yahudi halkının bölgede bir müddet hüküm sürdüğü söylenebilir.

Bu bölge, farklı halklara ve medeniyetlere ev sahipliğinin yanı sıra, farklı milletlerin yönetimi ve etkisi altında kalmıştır. Yahudiler bu bölgeyi ele geçirip birkaç yüzyıl elinde tutmuş ve çeşitli istilalar sonucunda Milattan Önce (M.Ö.) 722 yılında Yahudi krallığı yıkılmıştır. Yahudi krallığı yıkıldıktan sonra da bu bölge Babil, Pers, Grek ve Roma istilalarına muhatap olmuştur (Tutu, 2015). Meydana gelen işgaller sonucunda Yahudi toplumu bu bölgede zayıflamıştır (Gökçınar, 2009). Dolayısıyla, Filistin'de çok az Yahudi kalmasının dışında Yahudiler Filistin'i terk ederek dünyanın farklı bölgelerine göç etmişlerdir (Gökçınar, 2009).

637 yılından sonra yerli halkların din değiştirmesi nedeniyle, Filistin toprakları Müslüman Arap hâkimiyetine girmiş, 1090'larda haçlı seferleriyle yeniden bir Hristiyan uyanışı olmuş olsa da 1187'de Selahattin Eyyubi'nin Kudüs'ü fethetmesiyle birlikte 1917 yılına kadar Müslüman hâkimiyetinde kalmıştır (Tutu, 2015). Haçlı seferlerinden sonra, İki yüzyıl kadar süren Memluk-Mısır hâkimiyetinden sonra 1516'da yavuz Sultan Selim'in fethiyle o zamanki Suriye ve Lübnan topraklarını kapsayan Filistin'in bir kısmı Kanunu Sultan Süleyman

döneminde ise tamamı Osmanlı hâkimiyetine girmiştir (Gökçınar, 2009). Bu hâkimiyet, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkıldığı 1. Dünya Savaşına kadar deva etmiştir (Gökçınar, 2009). Ancak, Yahudilerin Filistin de yaşamalarına gösterilen hoşgörü, Osmanlı yönetiminde de 1. Dünya savaşına kadar devam etmiştir (Ataöv, 1970).

Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasının ardında Filistin'de bir İngiliz hâkimiyetinin oluştuğu fikri ileri sürülebilir. Filistin'de İngiliz yönetimi, fiilen 1917 sonlarında başlamış, 1920'lerden sonra ise 2. Dünya Savaşı'ndan sonra 14 Mayıs 1948'de İsrail devleti kurulana kadar devam etmiştir (Gökçınar, 2009).

Sonuç olarak, Filistin bölgesinin tarihine bakıldığı zaman kadim bir yer olduğu ve kadim halklara ev sahipliği yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak, Filistin farklı yerleşimcilere ev sahipliği yapsa da bölgede ki etkin ve temel unsurların Arap ve Yahudi halklar olduğu görülmektedir. Bunun dışında, bu bölgede Yahudi krallığının yıkılışıyla Yahudi halkının bölgedeki hâkimiyetinin ve varlığının zayıfladığı söylenebilir. Özellikle, Selahattin Eyyubi'nin Kudüs'ü fethiyle birlikte, Filistin bölgesindeki Müslüman Arap hâkimiyetinin arttığı ve kalıcı bir hale geldiği fikri savunulabilir. Bu durumun ise Osmanlı Devleti'nin 1. Dünya savaşında yıkılmasına kadar devam ettiği ve bölgenin İngiliz yönetimine geçmesiyle son bulduğu bilinmektedir.

2. Filistin Sorununun Tarihsel Nedenleri

2.1.Siyonizm

Siyonizm dini referanslar içerse de zaman içerisinde siyasal bir niteliğe bürünmüştür. 19. yy 'da ortaya çıkan Siyonizm fikri, Yahudilerin Filistine bakışlarında temel bir değişikliğe neden olmuştur (Ataöv,1970). Dolayısıyla, Siyonizm'in, dini ve siyasal nitelikleri ve muhtevası göz önünde bulundurulduğun da Filistin sorununa neden olan etkenlerden olduğu fikri ileri sürülebilir.

Siyonizm kelimesinin kökeni Sion sözcüğü, Hz. Süleyman'ın kutsal mabedi inşaa ettiği dağın ismidir (Abufayyad, 2015). Ayrıca, Siyon sözcüğü Kudüs anlamına da gelmektedir (Burhan, 2008). Yahudilerin ilk kutsal tapınaklarının Babilliler tarafından yıkılmasıyla Siyon'a özel bir anlam yükleyerek, Babilliler tarafından Babil'e sürülen Yahudi halkının Filistin'e dönme özlemi ve arzusunu dile getirme anlamında kullanılmaya başlanmıştır (Burhan, 2008). Bu durum neticesinde, Siyon kelimesi Yahudi ilahilerinde de sıklıkla kullanılmaktadır (Öke, 2018). Siyonizm ideali Nil nehrinden Fırat nehrine kadar uzanan çok geniş toprakları içine alan ve Arzı Mev'ud olarak da adlandırılan, Ortadoğu'nun merkezinde bir Yahudi Devleti'nin kurulmasını içermektedir (Abufayyad, 2015). Ayrıca, bu devletin sınırları belirsizdir ve Nil ile Fırat arasında kurulacak olan devlette yerli halkın adından bile bahsedilmemektedir (Abufayyad, 2015).

Museviler, Siyonizm'in gerçekleşmesi için ilk adım olarak "Hovevei Zion" "Siyon Aşıkları" adıyla mahalli dernekler kurmuşlardır. Bu hareket Doğu Avrupa ve Rusya'da hızla yayılarak 1882 itibariyle 12 cemiyetten 1890 yılına gelindiğinde 138 cemiyete ulaşmıştır (Öke, 2018). 1882 yılında Bilu Manifestosu adıyla ilk kez yayınladıkları Siyonist belge ile Filistin'de bir Yahudi yurdu kurulmasını ilan etmişlerdir (Öner alıntıl原因 Tutu, 2015). Ayrıca, 19. Yüzyılın son çeyreğinde Siyonizm Nathan Birnbaum'un 1 Nisan 1890 tarihli "Kendi Kendine Kurtuluş" adlı dergisinin yayımlanmasıyla Siyonizm siyasal düşünceler literatürüne sokulmuştur (Burhan,2008). Bu dergi sayesinde Birnbaum Siyonizm'i Yahudilerin Filistin'e yerleştirme amacını güden ve üyelerinin Yahudilerden oluştuğu bir siyasal parti örgütünün kurulması olarak tarif etmiştir (Burhan, 2008).

Dini Siyonizm'in siyasal dönüşümü 19. Yüzyıla damgasını vuran milliyetçilik akımından etkilenmiştir. Dolayısıyla, Siyon'a dönme hayali etnik unsurlara dayalı modern bir ideolojiye dönmüştür (Burhan, 2008). Siyonizm'e siyasal boyut kazandıran kişi ise Siyonizm'in babası olarak kabul edilen Theodor Herzl'dir (Öke, 2018). Yahudi düşmanlığıyla Viyana'da karşılaşan Herzl, Neue Freie Press gazetesinde çalışırken Dreyfus davasına tanık olmuş ve Yahudilerin kıyamete kadar bir daha böyle ezilmeyeceklerini savunmuştur (Öke, 2018). Çare olarak, Filistin'de bir Yahudi devleti kurulmasını 1895 yılında yayınladığı Yahudi Devleti(der

Judenstaat) isimli kitabın da önermiş ve siyonizmin siyasi yönünü ortaya koymuştur (Öke, 2018). Herzl'e göre iki cemiyetin kurulması gerekmektedir. Siyasi bir örgüt olan Yahudi cemiyeti adındaki ilk cemiyet, Avrupa hükümetleri ile görüşerek Filistin'de devlet kurma hakkı için diplomatik yollardan mücadele edecektir (Abufayyad, 2015). İkinci cemiyet ise Musevilerin Filistin'e dönmelerini sağlayacak olan ticari bir cemiyettir (Abufayyad, 2015). Dolayısıyla, Herzl 'in siyasi yol haritasını çizdiği ve bunu uygulamak için harekete geçildiği sonucuna varılabilir. Bu gelişmelerin ardından ise 1897 yılında ilk Dünya Siyonist Toplantısı yapılmıştır. Bu kongre de alınan kararlar itibariyle büyük bir önem taşımaktadır. Bu kongrede:

“1. Tüm dünyadaki Yahudiler ortak köken ve tarihi geçmişle birbirine bağlıdır. Asimle olamazlar bu yüzden ulusal bir kimlik oluştururlar.

2. Medeni hakların tanınması Yahudi halkının Toplumsal ve kültürel geleceğini güvence altına alamamıştır. Nihai çözüm bir Yahudi devletinin kurulmasıdır.

3. Filistin'de kolonizasyona devam edilmelidir.

4. Her ülkenin yasalarına uygun biçimde Yahudiler birleştirilmeli ve örgütlenmelidir.

5. Yahudi ulusal duygularının ve bilincinin kuvvetlendirilmesi için çalışmalar yaygınlaştırılmalıdır.

6. Siyonizm amacına ulaşmak için ilgili hükümetlerin onayını almak için hazırlık çabalarına girilmesine karar verilmiştir” (Abufayyad, 2015: 27).

Alınan bu kararlara bakıldığında ortak bir Yahudi kimliğinin vurgulandığı ve Yahudiler için bir vatan arayışının olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, Yahudilerin birlik ve beraberliği ile Yahudi bilincine de göndermeler yapılarak bir milliyetçi söylemde içermektedir. Ayrıca, Filistin'de Yahudi yerleşimine devam edilmesinin ve bunu yaparken hükümetlerin onayını alarak siyasi eylem ve emellerine bir meşruiyet de kazandırma çabasının olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak, Yahudilerin dini gerekçelerle Filistin'e dönme ve orada bir Yahudi devleti kurma arzusu zamanla siyasal bir nitelik kazanarak farklı bir alana evrilmiştir. Siyonizm kavramı, ilk kez Nathan Birnbaum tarafından siyasal bir kavram olarak kullanılsa da Theodor Herzl ile siyasal bir düşünceye dönüşmüştür. Herzl'in fikir babalığını yaptığı siyasal Siyonizm sistemli bir şekilde uygulanmaya başlanmıştır. Bu uygulamalardan Birinci Dünya Siyonist kongresiyle, bir nevi Siyonist manifesto ilan edildiği de söylenebilir. Ancak, bu ve benzer gelişmeler, Siyonizm kavramının içeriği göz önünde bulundurulduğunda Arap-İsrail uyuşmazlığında Filistin sorununun daha da karmaşık bir hal almasına neden olduğu söylenebilir. Abufayyad'a göre Birinci Dünya savaşı sonucu Ortadoğu'nun paylaşımını öngören İngiltere ve Fransa arasında ki Sykes-Picot anlaşması, 1917 Belfour deklarasyonu ve 1920-1948 arası İngiliz mandasıyla, bölge yavaş yavaş anarşiye bırakmıştır (2015).

2.2. Belfour Deklarasyonu

Balfour deklarasyonu Yahudilerin Filistin topraklarında bir devlet kurma arzusunu desteklemesi nedeniyle büyük bir önem taşımaktadır. Bu deklarasyon ile Yahudilerin eli güçlenmiş ve Filistin bölgesinde devletleşme sürecine katkı sağlamıştır. Ancak, bu deklarasyonun Filistin sorununu tırmandırmaya başladığı da görülmektedir.

1916'da imzalanan Sykes-Picot anlaşmasıyla Filistin'e milletlerarası bölge statüsü verilmiş ancak Siyonistler Fransız mandasına karşı çıkararak İngiliz mandasının kurulmasını istemiştir (Torlak, 2010). 1917 yılında ise Siyonistlerle görüşmesi için görevlendirilen Harp Kabinesi Şef Sekreteri Mark Sykes, Filistin'de yalnız İngiliz hâkimiyetinin olacağını belirtmiştir (Torlak, 2010). *“Lord Rothschild'in imzasıyla 18 Temmuz 1917'de İngiliz Dışişleri Bakanı Balfour'a sunulan mektupta, İngiliz hükümetinin Filistin'de Yahudi milleti için milli yurt prensibini tanımasını, göçün serbest bırakılmasını, Yahudi Milli Kolonizasyon Teşkilatı'nın kurulmasını teklif etmiştir”* (Torlak, 2010:30-31). Filistin'de bir Yahudi devlet 'ini öngören, Filistin'e Yahudi göçünü sağlayan ve Yahudi teşkilatlanmasını isteyen bu mektup, İngilizler tarafından karşılıksız bırakılmamıştır. 2 Kasım 1917 yılında İngiliz Dışişleri Bakanı Arthur Balfour, Siyonist Lider Lord Rothschild'e daha sonrasında Balfour Deklarasyonu olarak

adlandırılan bir mektup göndermiştir (Atmaca, 2008). Bu mektup da İngiliz Dışişleri Bakanı Balfour Rothschild'in taleplerine şu karşılığı vermiştir:

“Sevgili Lord Rothschild, size Majestelerinin hükümeti adına, Yahudi-Siyonist çabaları için, kabineye sunulmuş ve onaylanmış olan aşağıdaki sempati açıklamasını bildirmekten dolayı çok sevinçliyim. Majestelerinin hükümeti, Filistin’de Yahudi halkın ulusal yurdunun kuruluşunu dostane duygularla izlemektedir ve Filistin’deki Yahudi olmayan toplulukların vatandaşlık ve dinsel haklarını veya diğer ülkelerdeki Yahudilerin haklarını ve politik durumunu zarara uğratabilecek hiçbir şeyin meydana gelmemesi şartıyla, bu amaca erişilmesini teşvik etmede hiçbir gayretten kaçınmayacaktır. Siyonist federasyonu bu açıklamadan haberdar ederseniz size müteşekkik kalırım. Dostunuz A.W. James Balfour, 2 Kasım 1917”(Torlak, 2010: 31)

Bu deklarasyonla, İngiliz Dışişleri Bakanı Balfour Yahudi halkının Filistin’de bir devlet kurmasını Yahudi olmayan halkların dini ve vatandaşlık haklarının gözetilerek, Filistin dışındaki Yahudilerinde hak ve politik durumlarının korunması koşuluyla destekleyeceğini açıklamıştır. Dolayısıyla, Balfour Deklarasyonu ile İngiltere Filistin’de kurulacak olan Yahudi devletinin hamiliğini kabul etmiştir (Balci, 2010). Ancak, *“Batılı devletler tarafından desteklenen bu karar ile gerçekte Filistin sorununu oluşturacak olan Arap Yahudi çatışmalarının temeli atılıyordu”* (Torlak, 2010: 31).

Sonuç olarak, Balfour deklarasyonu olarak adlandırılan, İngiliz Dışişleri Bakanı Arthur Balfour’un mektubuyla Filistin meselesi yeni bir safhaya geçmiştir. Bu bildirgeyle, Yahudilerin Filistin’deki konumunda güçlenmeye başladığı söylenebilir. Ayrıca, bu deklarasyonla, Yahudiler Filistin’de bir devlet kurabilmesi için gerekli desteği aldığı ve Filistin’de ki varlıklarının meşruiyetini de arttırdığı iddia edilebilir. Öte yandan, bu deklarasyon da, Filistin’de yaşayan diğer halklardan açıkça bahsetmemesi ve diğer halkların kurulacak olan Yahudi devleti hakkında onayının alınmaması bir sorun olarak görülebilir. Bu durum neticesinde kurulacak olan Yahudi Devleti’nin varlığı ve meşruluğu sorgulanabilir. Dolayısıyla, bu bildirge ile Arap ve Yahudiler arasındaki anlaşmazlığında fitilinin ateşlendiği fikri ileri sürülebilir.

2.3. İngiliz Mandası

İngiliz Manda yönetiminin, Filistin meselesinde çatışma ve şiddet ortamının meydana gelmesinde önemli bir etken olduğu düşünülebilir. Manda yönetimi altında ilk Arap ayaklanmaları gerçekleşmiş ve meydana gelen sorunlara çözüm bulunamadığı söylenebilir. Bu dönemde kalıcı bir barış ve uzlaşma sağlanamamış, taraflar arasındaki uyuşmazlık ve çatışma devam etmiştir.

1917 yılında fiilen başlayan İngiliz yönetimi 25 Nisan 1920 tarihinde yapılan San Remo Konferansıyla İngiliz Mandası garanti altına alınmıştır. 1922 yılında Filistin İngiliz yönetimine bırakıldı ve Siyonist olan Sir Herbert Samuel ilk İngiliz Yüksek komiseri olarak Filistin’e gönderilmiştir (Atmaca, 2008).

Balfour Deklarasyonu’ndan da cesaret alan Yahudiler Filistin’e göç etmeye başlayarak bölgede ki nüfuslarını arttırmayı amaçlamışlardır (Tutu, 2015). *“1920 Eylül’ünde 16.500 kişilik bir Yahudi grubunun Filistin’e göç etmesi kararı alındı”* (Atmaca, 2008:30). Başlayan bu göç dalgasıyla Yahudi nüfus hızla Filistin bölgesinde artmaya başlamıştır. Aras’a göre

“1920’de başlayan Manda rejiminde önemli kademelere Yahudilerin getirilmesi Filistin toprakları üzerinde yerleşimler, nüfus, toprak paylaşımı gibi konularda önemli değişikliklere neden olmuştur. İngiltere 1922 – 1948 arasındaki yönetimiyle ülkedeki Yahudi oranını 1/10’dan 1/3’e yükseltirken ve göçlerle Yahudi sayısını 7 kat arttırırken aslında Milletler Cemiyeti’nin kendisine verdiği görevi yapmış oluyordu” (2010:7).

Dolayısıyla, Manda yönetimi Filistin’de Yahudi varlığını Yahudi yöneticilerin de destekleriyle güçlendirmiş ve büyük bir nüfus artışını sağlamıştır. Bununla birlikte, Manda yönetimi boyunca Yahudiler Filistin’de toprak sahibi olmaya da başlamıştır. Ancak, Manda yönetimin uyguladığı politikalar 1920’li yıllardan günümüze kadar devam eden çatışmaların başlangıcına neden

olup, Filistin’de Yahudi Devleti’nin kurulmasını istemeyen Filistin Halkı ile İsrail arasında ki çatışmaların başlamasına neden olmuştur (Aras, 2010). 1920’de meydana gelen ilk Arap Ayaklanmasını bastırmak için 1922 yılında Filistin’le ilgili beyaz belge yayınlanmıştır (Aras, 2010). Beyaz belge Yahudi göçünü sınırlandırırken, Balfour Deklarasyonu’na da resmiyet kazandırmıştır (Aras, 2010).

Filistin 1923-1929 yılları arasında sakin bir dönem geçirmiştir (Atmaca, 2008). Ancak, 1930’lu yıllara gelindiğinde, çatışmaların artması üzerine 1930 yılında Lord Passfield Beyaz kitabı olarak bilinen raporu yayınlanmıştır (Aras, 2010). Bu rapor, Arap Yahudi işbirliğine dayalı bir yönetimi tavsiye etmiş ve Filistin’de ki Yahudi toprak artışının Araplara zarar vermemesi gerektiğini belirtmiştir (Tutu, 2015).

1936 yılında Yahudilerin göçlerinin devam etmesi nedeniyle, Kudüs Müftülüğü liderliğinde kurulan Arap Yüksek Komitesinin çağrısıyla büyük bir ayaklanma başlamıştır (Tutu, 2015). İngiltere Lord W.R. Peel başkanlığın da bir komisyon kurmuştur. 1937’de Peel komisyonu bir rapor hazırlamıştır. Filistin topraklarının yönetimini, iki devlet kurulmasıyla çözmeye çalışan Peel Komisyonu Raporu, hem Araplar hem de Yahudiler tarafından reddedilmiştir (Aras, 2010).

1939 yılın da İngiliz Sömürge Bakanı Malcolm MacDonald, MacDonald Beyaz kitabı olarak adlandırılan bir belge hazırlanmıştır (Aras, 2010). Arap devleti kurulmasını öngören ve Yahudi göçünü 15000 ile sınırlayan bu belge, toprak satışı ve göç konusundaki anlaşmazlıklardan dolayı Arap ve Yahudiler tarafından reddedilmiştir (Aras, 2010).

1940’lı yıllara gelindiğin de İngiltere’nin savaş nedeniyle Arap taraftarı politikalar uygulaması üzerine, Yahudiler İngiltere ile amaçlarına ulaşamayacaklarını ve ABD ile hareket etmenin kendileri açısından daha faydalı olacağına karar vermiştir (Aras, 2010). Siyonist Teşkilat 11 Nisan 1942 tarihinde New York’ta Biltmore otelinde bir araya gelerek Biltmore Programı olarak adlandırılan belgeyi kabul etmiştir (Aras, 2010). Bu programa göre MacDonald Beyaz Kitabı geçersiz sayılacak, Filistin’de Yahudi devleti kurulacak ve İngiliz Mandasına son verilecektir (Aras, 2010).

Sonuç olarak, 1920’li yılların başında etkili olmaya başlayan İngiliz Manda yönetimi Arap – Yahudi çatışmasının temellerinin güçlendirildiği ve uyuşmazlıkların arttığı bir dönem olduğu düşünülebilir. İngiliz Manda yönetimin tutumu ve uyguladığı politikalar nedeniyle, Filistin sorunu üzerinden Arap ve Yahudi halkı birçok çatışma ve anlaşmazlık yaşamıştır. Örneğin, İngiliz manda yönetimi altındaki yıllarda 1922’de Filistin topraklarının yüzde 3’ne sahip olan Yahudiler, 1947 yılına gelindiğinde bu oranı yüzde 7’ye çıkarabilmiştir (Balci, 2010). İngiliz Manda yönetiminin çözüm ve uzlaşma için sarf ettiği tüm girişim ve çabalar da sonuçsuz kalmıştır. Bununla birlikte, ne Yahudilerin ne de Arapların, İngilizlerin çözüm önerilerinden memnun kalmadığı da görülmektedir.

2.4. Birleşmiş Milletler ve Taksim Kararı

Birleşmiş Milletlerin Arap-Yahudi çatışma ve uyuşmazlığında devreye girmesi ve Filistin meselesinin çözümüne yönelik uyguladığı Taksim kararı, yaşanan çatışma ve anlaşmazlığın Uluslararası bir meseleye dönüşmesine neden olmuştur. Bu bakımdan Birleşmiş Milletlerin Taksim kararı Filistin sorunu açısından irdelenmesi gereken önemli nedenlerden bir tanesi olarak değerlendirilebilir.

İngiltere 2 Nisan 1947 yılında Birleşmiş Milletlere başvurarak, Filistin meselesinin Genel Kurulda gündeme alınmasını, Genel Kurulun Filistin meselesi için özel bir oturum yapmasını, konuyu incelemek üzere özel bir komitenin kurulması ve Genel Kurulun Filistin meselesini sonbahardaki normal toplantısında ele alınmasını istemiştir (Atmaca, 2008). Bu istek üzerine genel Kurul 28 Nisanda toplanıp 15 Mayıs’ta 7 oya karşı 45 oyla Birleşmiş Milletler Filistin Özel Komitesi’nin kurulmasına, bu komitenin 11 üyeden oluşmasına ve Komite’nin raporunu en geç 1 Eylül 1947’de sunmasına karar verilmiştir (Atmaca, 2008).

31 Ağustos’ta raporunu tamamlayan Komite 1 Eylül’de Filistin sorununun çözümü için azınlık ve çoğunluk olmak üzere iki planı sunmuştur (Tutu, 2015). Azınlık Planı’nın isteği, Filistin’i Araplar ve Yahudiler arasında paylaştırarak, Kudüs’ün başkent olduğu Federal bir Filistin

devleti kurmaktır (Tutu, 2015). Çoğunluk Planı'nın isteği ise Filistin'in üçe bölünerek, Yahudi Devleti, Arap Devleti ve Kudüs Bölgesi olarak paylaşmayı ve iki yıllık geçiş döneminin ardından bağımsız Arap ve Yahudi Devletleri'nin kurulmasını öngörmüştür (Tutu, 2015). Birleşmiş Milletler (UN) 'in 181 sayılı karara göre:

- “1. Filistin'deki mandanın sona ermesi ve İngiliz silahlı birliklerinin 1 Ağustos 1948'den geç olmamak kaydıyla geri çekilmesi,
2. Bir Arap devleti ve bir Yahudi devleti kurulması, Kudüs şehri için BM konseyi tarafından yürütülecek özel uluslararası bir rejim,
3. İki ülkenin ekonomik ve transit bir birlik tesis edebilmeleri için sulama, toprak koruma ve ekimi, devletlerarasındaki tren yolu, otoyol, iletişim, havaalanı, liman işletmeciliği, ortak geçerli bir kur sistemi ve tek bir ortak yabancı döviz kuru, ortak gümrük birliği yaratma,
4. Bölünme planının başarıyla yürütülmesini sağlamak için beş üye devletten oluşan bir Filistin komisyonunun kurulması kabul edilmiştir” (1947).

Alınan kararlara bakıldığında, Filistin'de İngiliz Manda yönetiminin sona erdiği ve Kudüs uluslararası bir rejim 'in kontrolüne verilerek iki devletli bir yapılanmaya gidildiği gözlemlenmektedir. Kurulacak Yahudi ve Arap Devleti'nin iktisadi ve idari yapılanmasının da şekillendiği bu kararlar, Filistin'in bölünme planının başarıya erişmesi için beş üye devletten oluşan bir komisyonun kurulması da kabul edilmiştir. 29 Kasım 1947 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (United Nations General Assembly) 'da yapılan oylamada Çoğunluk Planı 181 (II) A sayılı karar adı altında, 13 ret ve 10 çekimsiz oya karşı 33 kabul oyu ile Filistin'in taksimine karar verilmiştir (UNBİSNET, 2018).

Birleşmiş Milletlerin Taksim kararı Yahudiler tarafından memnuniyetle karşılanırken, Araplar tarafından bu karar reddedilmiştir (Tutu, 2015). Bu kararın ardından bölgede iç savaş ve terör artmıştır. İngilizler Filistin bölgesini terk etmeden önce bazı yerlere saldırıp bu yerleri işgal etmiştir (Tutu, 2015). Bu durum sonucunda, binlerce Arap vatanlarını terk ederek komşu ülkelere irtica etmeye başlamıştır (Tutu, 2015).

Sonuç olarak, Filistin meselesinin, Birleşmiş Milletlerin devreye girmesiyle uluslararası bir hal aldığı görülmektedir. İngilizlerin Filistin'deki manda yönetimini daha fazla sürdürmek istemeyerek bölgeden kontrollü bir biçimde, sorunu uluslararası bir boyut kazandırarak sonlandırmayı planladığı da söylenebilir. Ancak, Birleşmiş Milletlerin, Çoğunluk Planı ve Taksim kararıyla kurulan Yahudi ve Arap devleti, Filistin meselesini çözümleyemeyerek, çatışma ve terörün artmasına neden olduğu fikri de ileri sürülebilir.

2.5. İsrail Devleti'nin Kuruluşu

İsrail Devleti'nin kuruluşu İngiliz Manda yönetiminin Filistin bölgesini terk etmesiyle doğrudan ilişkilendirilebilir. Uluslararası desteği yanına alan Yahudilerin Manda yönetiminin çekilmesiyle birlikte hemen hemen aynı günlerde devletlerini ilan etmelerinin de ayrıca önemli ve dikkat çekici olduğu düşünülebilir.

Birleşmiş Milletler (UN)'in 181 Sayılı Taksim Kararına göre 1 Ağustos 1948 tarihinden geç olmamak üzere manda sistemine son verilmesi kararlaştırılmış (1947). Tel-Aviv'de toplanan Yahudi ulusal konseyi İngiliz Mandasının çekilmesinden birkaç saat önce Filistin'de bir İsrail Devleti'nin kurulduğunu ilan etmiştir (Çalık, 2010).

14 Mayıs 1948 tarihinde ki Yahudi Ulusal Konseyinin bağımsızlık bildirisine göre:

İsrail toprakları Yahudi halkın doğum yeridir... Son yıllarda kitleler halinde buraya döndüler... Ülkenin bütün sakinlerine ilerlemenin nimetlerini getirdiler ve bağımsızlığı kazanacakları günü beklediler.

... Bugün Filistin'de İngiliz mandasının sona erdiği gün, Yahudi halkın doğal ve tarihsel haklarının ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun kararının verdiği yetkiyle kutsal bir toplantı yaptık. Bu nedenlerle, Mediath Yisrael (İsrail Devleti) adı verilmek üzere Filistin'de Yahudi Devletinin kurulduğunu ilan ediyoruz.

Yahudi Devleti, dünyaya dağılmış olan bütün Yahudilerin göçüne açık olacaktır; ülkede yaşayan herkesin yararına ülkenin kalkınmasını sağlayacaktır;...özgürlük adalet ve barış ilkelerine dayanacaktır; bütün yurttaşları için toplumsal ve siyasal eşitliği tam olarak sağlayacaktır; ırk, din ve cinsiyet ayrımı gözetmeden din, bilim, eğitim ve kültür özgürlüğünü garanti edecektir; bütün dinlerin Kutsal topraklarını güven altına alacaktır; Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin ilkelerine tam bağlılıkla uyacaktır...(Arı , 2004: 228).

Yahudi devleti ilanına göre, Yahudi halkının doğum yeri olan İsrail'e dönmeyi ve burada bir devlet kurmayı tarihsel süreç ve kültürel mirasın bir getirisi olarak hak ettikleri fikri ilan edilmiştir. Bunun dışında, kurulan devletin hiçbir ayırım yapmadan herkese adil davranılacağını vurgulamasının, Arap halkına bir gönderme yaparak hak ve hukuklarını korunacağına işaret ettiği söylenebilir. Ayrıca, kurulan Yahudi Devleti meşruluğunun vurgulanması için, Birleşmiş Milletlerin "Taksim Kararı'nın vurgulandığı ve Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ilkelerine bağlılıklarına atıf yaptıkları düşünülebilir.

Sonuç olarak, İngiliz Manda yönetiminin Filistin topraklarından çekileceğini açıklamasının hemen ardından Yahudiler harekete geçmiş ve bu bölgede bir Yahudi Devleti'nin hangi amaç ve gerekçelerle kurulduğu ilan etmişlerdir. Ancak, "Ortadoğu'da kurulan bir Yahudi Devleti'nin Araplar tarafından tanınması pek mümkün görünmüyordu" (Çolak, 2010: 19). Dolayısıyla, kurulan bu İsrail Devleti'nin bu bölgede yeni çatışma ve anlaşmazlıkların yaşanmasına neden olarak, Filistin sorununun devam etmesine neden olan etkenlerden olmuştur.

SONUÇ

Filistin bölgesi kadim halklara ev sahipliği yapmış bir bölge olarak, Arap ve Yahudiler bu bölgedeki en eski milletlerden olmuştur. Yahudi Krallığının yıkılışıyla Filistin bölgesinde ki Yahudi etkinliğinin azalmış ve bölgenin Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar Müslüman hâkimiyetinde olmuştur. Mevcut durumun ise bölgenin İngiliz yönetimine geçmesiyle siyasi ve sosyal olarak değişime uğradığı görülmüştür. Bu değişim ve dönüşüm sürecinde, Arap ve Yahudiler arasın da Filistin bölgesi temelli olarak bir anlaşmazlık ve çatışma sürecine girmiştir.

Filistin sorununun tarihsel temelini de belli başlı tarihi, siyasi ve ideolojik nedenlerinin olduğu sonucuna varılmıştır. Siyonizm'in ise bu nedenlerden biri olduğu fikri iddia edilebilir. Temelde Yahudilerin dini gerekçelerle Filistin'e dönme ve Filistin bölgesinde bir devlet kurma arzuları Theodor Herzl gibi düşünürlerin girişimi ile bir siyasal kavrama dönüşmüştür. Ancak Siyonizm kavramı ve içeriği itibarıyla, Filistin meselesinin de çatışmaya neden olan temel nedenlerden birisi haline dönüşmüştür.

Balfour Deklarasyonunun çatışma sürecinde ki etkili nedenlerden bir diğeri olduğu söylenebilir. İngilizlerin desteğiyle yayınlanan bu Deklarasyon ile Yahudilerin devletleşme sürecinde Filistin'de bir Yahudi devletinin kurulmasının ilk aşamasının aşıldığı görülmektedir. Ancak, bu bildirge de Filistinli diğer halkların varlığından söz edilmemesi ve onayının alınmaması çatışma sürecinin temellerinin de atıldığını göstermiştir. Bununla birlikte, İngiliz Manda yönetimi ve uyguladığı tarafgir politikalar sebebiyle Arap ve Yahudiler arasın da birçok çatışmanın yaşandığı ve İngilizlerin çözüm önerilerinin yetersiz kaldığı sonucuna varılmıştır. İngiliz Manda yönetiminin Filistin topraklarından çekileceğini açıklamasının hemen ardından Yahudiler harekete geçmiş ve bu bölgede bir Yahudi Devleti'nin hangi amaç ve gerekçelerle kurulduğu ilan etmişlerdir. Ancak, kurulan Yahudi Devleti'nin Filistin sorununun devam etmesine neden olmuştur.

Bu çatışma ve uyumsuzluğun bir uluslararası sorun haline gelmesiyle meselenin üçüncü bir tarafın müdahale ve hakemliğinde çözüm olanaklarının artacağı düşüncesinin aksine, Birleşmiş Milletler 'in bu çatışma sürecine müdahalesinin başarılı olamadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Buna ek olarak, Birleşmiş Milletler 'in Taksim Kararı'na göre İngiliz Manda yönetimi sonlandırılmış ve Yahudi Devleti'nin kurulması için gerekli meşru zemin hazırlanmıştır. Ancak, kurulan bu Yahudi Devleti ile çatışma süreci yeni bir evreye geçerek durumun daha da karmaşık bir hal aldığı gözlemlenmiştir.

KAYNAKÇA

- Abufayyad, O. (2015). *Filistin- İsrail Çatışmasının tarihi seyri ve Temmuz 2014 Gazze saldırısının Türk Yazılı Basınına Yansımaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, Türkiye.
- Aras, İ. (2010). *Filistin- İsrail arasındaki temel sorunlar ve Uluslararası Hukuk*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, Türkiye.
- Arı, T. (2004), *Geçmişten Günümüze Ortadoğu*, Alfa Yayınları, İstanbul..
- Ataöv, T. (1970), 'Filistin Sorununun Ardındaki Gerçek: İsrail'in Kuruluşuna Kadar', *SBF Dergisi*, Cilt:25, Sayı:3, s. 29-66.
- Atmaca, İ. , L. (2008). *Arap İsrail Savaşları (1948-1973) ve Orta Doğu'ya Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, Türkiye
- Balcı, A. (2010). İsrail Sorunu: Ortadoğu'nun Gordion Düğümü, *Dünya Çatışmaları Çatışma Bölgeleri ve Konuları*, Cilt 1, Ankara: Nobel Yayınları, 2010, ss. 99-163.
- Burhan, A. (2008). *Filistin- İsrail çatışması ve Hamas*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, Türkiye.
- Çalık, Z. (2010). *Filistin- İsrail Barış Süreci ve Türkiye*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, Türkiye.
- Gökçınar, D. (2009). *Arap- İsrail Uyuşmazlığında Filistin Sorunu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Öke, M. K. (2018). *Siyonizm & Filistin Sorunu*, 6. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Pehlivan, Y. (2006). *Arap- İsrail Savaşlarının Türk Kamuoyuna Yansımaları (1948-1967)*,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, Türkiye.
- Shamsutdinova, L. (2012). "FİLİSTİN KURTULUŞ ÖRGÜTÜ'NÜN MEŞRUIYET KAZANMASI SÜRECİ" ,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Torlak, Mustafa (2010). *Siyonizmin Penceresinden Arap – İsrail Çatışmalarının Ortadoğu'daki Güç Dengesine Yansımaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Tutu, R. E. (2015). *İsrail- Filistin Sorununda Semboller, Söylemler ve Kimlik Konstrüktivist bir Analiz*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, Türkiye.
- UN, (United Nations). (1947, 29 Kasım). Resolution 181 (II). Future Government of Palestine. <https://unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/o/7FoAF2BD897689B785256C330061D25303.01.2018>,
- UNBIS, (United Nations Bibliographic Information System). (2018) Future government of Palestine: Resolution / adopted by the General Assembly., <http://unbisnet.un.org:8080/ipac20/ipac.jsp?session=13E058160245H.434&profile=voting&uri=full=3100023~!909562~!1&ri=1&aspect=power&menu=search&source=~!horizon> 03.01.2018.

